

Koszalin, dnia 09.09.2023 r.

Dr hab. Marek Górka, prof. PK
Wydział Humanistyczny
Politechnika Koszalińska

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

**Marka Stefana pt. „Rola obszaru państw Inicjatywy 17+1 w rywalizacji
USA – ChRL w latach 2012-2020”, przygotowanej pod kierunkiem
dr. hab. Tomasza R. Dębowskiego, prof. UW r
oraz
dr. Mirosława Habowskiego (promotora pomocniczego)**

1. Uwagi ogólne i ocena wyboru problemu badawczego

Ustanowienie trwałych stosunków między Chinami a Europą jest obecnie jednym z najważniejszych fundamentów polityki międzynarodowej. O wadze tego zjawiska świadczy m.in. łączny wpływ gospodarczy Chin i UE stanowiący obecnie jedną trzecią światowego handlu. Chiny i Europa, posiadające odpowiednio blisko 1,4 miliarda i 500 milionów ludności, stanowią dwa największe rynki na świecie. Ostatnie lata przyniosły nowe wyzwania na arenie międzynarodowej, zarówno w sferze gospodarczej, jak i politycznej oraz bezpieczeństwa. Chińska Inicjatywa Pasa i Szlaku (BRI) ma potencjał do pogłębienia współpracy handlowej i inwestycyjnej między Chinami a Europą poprzez tworzenie nowych lądowych i morskich korytarzy gospodarczych w obszarze Eurazji. Inicjatywa ta może także przyczynić się do wzrostu gospodarczego i reform strukturalnych zarówno w Chinach, jak i w Europie. Obie strony dążą do wzmocnienia stosunków dwustronnych, subregionalnych i wielostronnych, promując współpracę w ramach inicjatywy 17+1 pomiędzy Chinami a państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Projekt ten rozwija się także poprzez współpracę z innymi instytucjami finansowymi, takimi jak Europejski Bank Inwestycyjny i Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, a także poprzez wsparcie Chin dla Azjatyckiego Banku Inwestycji Infrastrukturalnych (AIIB). Warto zaznaczyć, że globalne zapotrzebowanie na inwestycje infrastrukturalne będzie rosło w ciągu najbliższych lat, co oznacza, że konieczne będzie znaczne zwiększenie rocznych inwestycji w infrastrukturę. Ta dynamiczna współpraca

ma szansę przynieść korzyści zarówno Europie, jak i Chinom, a także wpłynąć na kształtowanie globalnego ładu wielobiegunowego.

Interakcje między Chinami a Europą w kontekście BIR stanowią intrygujące pole do badań nad współczesnymi zjawiskami zachodzącymi w obszarze polityki, gospodarki a także technologii. Chińska inicjatywa może ułatwić budowę szlaków handlowych między UE a Chinami, zabezpieczyć szlaki komunikacyjne morskie, finansować infrastrukturę w UE i otworzyć nowe rynki. Ponadto przyczynia się do stabilności i dobrobytu w regionie euroazjatyckim i Bliskim Wschodzie, co służy interesom Europy. BRI może również stanowić zachętę do współpracy między UE a Chinami w dziedzinie bezpieczeństwa. W efekcie tych działań, Chiny zdobywają coraz większy wpływ na arenie międzynarodowej. Inwestycje bezpośrednie w Europie sięgają rekordowego poziomu, a chińskie firmy zdobywają znaczący udział w różnych sektorach gospodarki europejskiej.

Warto podkreślić, że to podejście różni się od tradycyjnych metod geopolitycznych, które zakładały liniową sukcesję władzy między Zachodem a innymi imperiami. Chińska strategia soft power, oparta na współpracy i inwestycjach, buduje nowy model globalizacji. Państwa Europy Środkowo-Wschodniej, które są na trasie Jedwabnego Szlaku, odgrywają szczególną rolę w polityce Chińskiej, jako „brama” do dalszych obszarów Europy, co może prowadzić do pogłębiania podziałów wewnątrz kontynentu.

Jednak chińska ekspansja gospodarcza budzi wiele kontrowersji na arenie międzynarodowej. Niektóre rządy, zwłaszcza te na zachodzie kontynentu, podchodzą do inicjatywy z większym dystansem i ostrożnością. Widzą w niej symbol rosnącego wpływu Chin na sprawy międzynarodowe, co wzbudza obawy i krytykę, zwłaszcza ze strony Stanów Zjednoczonych, które mają swoje interesy w regionie BRI. Istnieje także potrzeba skoordynowanej reakcji ze strony Unii Europejskiej, mającej na celu przeciwdziałanie wpływom Chin i utrzymanie własnych norm i zasad.

W tym kontekście dokonana w dysertacji analiza strategii państw europejskich na temat inicjatywy BRI staje się istotnym narzędziem do wyjaśnienia ich percepcji i reakcji wobec chińskiego soft power. Zrozumienie tego, jak różne państwa europejskie reagują na chińskie inwestycje i jakie czynniki wpływają na kształtowanie dyskursów wokół BRI, może dostarczyć cennych wskazówek dotyczących przyszłych działań Chin w regionie.

Europa, jako zróżnicowany obszar o różnych interesach i priorytetach, stanowi ciekawe pole badawcze dla analizy soft power i geopolityki Chin. Warto również zwrócić uwagę na fakt, że Chiny wydają się bardziej aktywne w promowaniu BRI w regionach, takich

jak Europa Środkowo-Wschodnia i państwa śródziemnomorskie, niż w niektórych zachodnich państwach europejskich, co potwierdzone zostaje w badaniach Autora.

Chińska Inicjatywa Pasa i Szlaku (BRI) ma różnorodne skutki i reakcje w Europie, co pokazuje, że analiza przestrzenna i kontekstualna jest kluczowa dla zrozumienia wpływu Chin w tym regionie. Ten trop badawczy podejmuje Doktorant w swej pracy, analizując sposób, w jaki Europa reaguje na inicjatywę Pasa i Szlaku, dokonuje oceny skuteczności polityki Chin w tym regionie.

Temat rozprawy doktorskiej „Rola obszaru państw Inicjatywy 17+1 w rywalizacji USA – ChRL w latach 2012-2020” mieści się w ramach dyscypliny nauk o polityce i administracji i bez wątpienia dotyczy również stosunków międzynarodowych. Tak skonstruowany problem badawczy obejmuje analizę decyzji politycznych, strategii międzynarodowych, a także wpływu działań międzynarodowych na sytuację polityczną i gospodarczą w regionie Europy Środkowej i Wschodniej oraz dotyczy stosunków międzynarodowych między USA a Chinami.

W ramach rozprawy doktorskiej Autor podchodzi do tematu z różnych perspektyw badawczych, takich jak polityka zagraniczna, teoria stosunków międzynarodowych, analiza polityczna, czy też badania nad bezpieczeństwem międzynarodowym. Tak określony obszar badawczy wskazuje, że Autor będzie w swej pracy koncentrować się na wydarzeniach i decyzjach podejmowanych przez państwa Inicjatywy 17+1 oraz na tym jak wpłynęły one na rywalizację między USA a Chinami.

Warto podkreślić, że interdyscyplinarność jest niewątpliwie atutem tej pracy, ponieważ pozwala na szeroki ogląd problemu i wykorzystanie różnych narzędzi badawczych. Autorowi udaje się zachować spójność analizy. Dzięki temu przeprowadzona charakterystyka Inicjatywy 17+1 pomaga lepiej zrozumieć wydarzenia, działania czy też reakcje państw m.in. w obszarze polityki bezpieczeństwa, która obecnie jest jednym z kluczowych determinantów dla decydentów politycznych w Europie Środkowo-Wschodniej.

Podjęty w pracy temat stanowi punkt wyjścia do poszukiwania odpowiedzi na pytanie, jakie normy i wartości kierują działaniami Chin w ramach regionalnej platformy 17 + 1? To pozwala również na zrozumienie, które czynniki kształtują podejście Chin do współpracy międzynarodowej.

Zakres badawczy pracy koncentruje się na relacjach między Chinami a Stanami Zjednoczonymi oraz ich wpływie na światową politykę i gospodarkę, co wskazuje, że problem badawczy, z którym musi zmierzyć się Doktorant, jest bardzo aktualny. Wydarzenia

i decyzje podejmowane w ramach inicjatywy 17+1 z pewnością będą miały długofalowe konsekwencje dla kształtowania stosunków międzynarodowych.

Zakres czasowy wyznaczony w temacie dysertacji przypadający na lata 2012-2020 jest właściwy, zwłaszcza że jest to okres intensywnego kształtowania się stosunków międzynarodowych, a inicjatywa 17+1 była jednym z elementów tego procesu. Może to pomóc zrozumieć, jakie były główne czynniki kształtujące te stosunki i jak one ewoluowały. Pomimo że okres 2012-2020 już minął, to nadal można badać, jakie zmiany i ewolucje miały miejsce w stosunkach międzynarodowych i jakie wpływy wywarły na politykę międzynarodową wydarzenia z tamtego okresu. W tym przedziale czasowym doszło do ważnych zmian w kontekście geopolitycznym, z pewnością do takich ważnych zmian można zaliczyć: wzrost wpływu Chin, rosnące napięcia między USA a Chinami, czy też rosnąca rola Europy Środkowej i Wschodniej na arenie międzynarodowej zwłaszcza w kontekście konfliktu rosyjsko-ukraińskiego.

Temat rozprawy doktorskiej ma potencjał do rozwijania i wzbogacania wiedzy z dyscypliny nauk o polityce i administracji jak i stosunków międzynarodowych. Należy również stwierdzić, że wybór tematu jest kluczowy z punktu widzenia analizy współczesnych wyzwań z zakresu polityki międzynarodowej i całkowicie zasługuje na to, aby być przedmiotem rozprawy doktorskiej.

2. Ocena metodologicznych podstaw badań

W niniejszym dysertacji Autor stara się wyjaśnić politykę Chin w zakresie promowania inicjatywy BRI. Zbadano dyskurs w reprezentatywnych państwach europejskich, a wyniki wykazują, że Chiny nadal stoją przed wyzwaniami związanymi z przekazaniem Unii Europejskiej klarownej i przekonującej narracji dotyczącej ich działań w zakresie Inicjatywy Pasa i Szlaku.

W doktoracie Autor stara się omówić teoretyczne ramy związane z ekonomią polityczną oraz soft power w kontekście działań Chin w regionie Europy Środkowo-Wschodniej. Zostają przeanalizowane projekty i obietnice zawarte w ramach BRI, aby ocenić wpływ chińskiej współpracy gospodarczej na region, co także pozwala zilustrować dynamikę stosunków pomiędzy poszczególnymi podmiotami politycznymi. Doktorant słusznie zauważa, że to zjawisko ma charakter długoterminowy i będzie się rozwijać w dłuższej perspektywie czasu. Przekonujące jest także wskazanie kluczowych obszarów przez Autora, które warto rozważyć w kontekście przyszłości tej współpracy.

Pomimo pewnych niedociągnięć, analiza polityki zagranicznej Chin i USA wobec państw uczestniczących w Inicjatywie 17+1 dostarcza ważnych spostrzeżeń na temat ich strategii i działań w regionie, a także wskazuje jakie były reakcje tych dwóch potęg na rozwijającą się inicjatywę.

Doktorant w poprawny sposób dokonuje oceny sukcesów i wyzwań Inicjatywy 17+1 z perspektywy wszystkich zaangażowanych stron. W wystarczający sposób udziela odpowiedzi na pytania: czy inicjatywa osiągnęła swoje cele? Jakie były główne przeszkody? Jakie lekcje można wyciągnąć z jej funkcjonowania?

Autor w przeprowadzonej analizie wykazuje się także intuicją badawczą, która jest pozytywną cechą każdego naukowca, bowiem umożliwia ona dostrzeżenie określonych obszarów, do tej pory niezbadanych lub w niewystarczający sposób opisanych. Widoczne jest to szczególnie we fragmentach pracy dotyczących takich zagadnień jak „Europa Środkowo-Wschodnia i Bałkany, jako obszar rywalizacji USA i ChRL”.

Wartość pracy polega na analizie konkretnych państw Europy Środkowo-Wschodniej i Bałkanów. Charakterystyka polityki tych podmiotów pozwala na bardziej szczegółowe zrozumienie ich roli w obszarze rywalizacji USA i Chin. Zagadnienia merytoryczne są szeroko omówione i obejmują zarówno aspekty teoretyczne, jak i analizę konkretnych przypadków państw i regionów.

Choć istnieje wiele badań wchodzące w zakres tego tematu, to każda nowa analiza badawcza, także i ta dokonana przez Doktoranta dostarcza nowych spostrzeżeń i wniosków. Na podstawie dokonanej kwerendy Doktorant przedstawia jakie badania zostały już przeprowadzone na temat rywalizacji między USA a Chinami oraz w kontekście polityki państw Europy Środkowo-Wschodniej. Tak dokonany przegląd literatury pomaga zidentyfikować lukę w badaniach, którą praca w znaczący sposób wypełnia. Wykorzystanie różnych źródeł, takich jak dokumenty, publikacje naukowe i materiały z ośrodków badawczych, świadczą o staranności i kompleksowości badania. Doktorant wykorzystuje materiały zarówno polskie, jak i zagraniczne, co wzbogaca analizę. Z powodzeniem dokonuje odniesienia do prac innych badaczy, co jest dobrym przykładem kontynuacji naukowych dyskusji i pozwala na umiejscowienie doktoratu w dotychczasowej literaturze przedmiotu.

Dysertacja ma wyraźnie zarysowane dwie warstwy analizy badawczej. Pierwsza to analiza teoretyczna, która dotyczy przede wszystkim pierwszego rozdziału. W tym miejscu uwzględniono teoretyczne ramy i modele stosunków międzynarodowych, takie jak: realizm ofensywny czy realizm postklasycyzy, dzięki czemu lepiej zrozumiałe są procesy zachodzące w polityce państw uczestniczących w Inicjatywie 17+1 oraz w relacjach między USA

a Chinami. Druga część pracy to analiza przypadków, widoczna szczególnie w trzecim i czwartym rozdziale pracy. Fragmenty te poświęcone są konkretnym państwom i stanowią kluczowy element pracy. Autor stara się o zróżnicowaną i obszerną analizę każdego z tych przypadków oraz uwzględnienie najnowszych danych i wydarzeń, które wzbogacają przeprowadzoną analizę.

Doktorant jasno wskazuje na teorie i podejścia teoretyczne, które zostaną zastosowane w pracy, jak: realizm postklasyczny, realizm ofensywny czy też koncepcja dotycząca geopolityki. To pomaga czytelnikowi zrozumieć, jakie ramy teoretyczne będą przyjęte i jakie pytania badawcze zostaną postawione.

W przedstawionym wstępie doktoratu Autor wyraźnie określa główne zagadnienia i hipotezy badawcze oraz wyjaśnia, dlaczego wybrał określony zakres czasowy i metodologię, co pomaga na dalszych etapach pracy zrozumieć realizowany kierunek badawczy. Dobór metod badawczych jest spójny z celami i odpowiednio uzasadniony. Doktorant wybrał różnorodne metody badawcze, w tym m.in.: historyczną, systemową, porównawczą i monograficzną. To pozwala na szerokie spojrzenie na badany temat i może przyczynić się do głębszego zrozumienia rosnącego współzawodnictwa między USA a Chinami. Zastosowanie metod badawczych jest poprawne, a argumentacja jest spójna i logiczna. Istotnym elementem pracy jest krytyczne podejście do omawianych teorii i analizowanych przypadków. Autor wykazuje, że jest w stanie oceniać zalety i ograniczenia poszczególnych teorii oraz uwzględniać ewentualne kontrowersje i sprzeczności w analizie.

Dysertacja przedstawia obiektywną perspektywę badawczą, co jest ważne w przypadku analizy stosunków międzynarodowych. Autor unika stronniczości i stara się przedstawić różne punkty widzenia. Prezentuje rzetelne i dobrze uzasadnione argumenty, które wspierają jego hipotezy badawcze. Na podstawie wypracowanych w pracy oryginalnych wniosków, które przyczynią się do rozwoju wiedzy w zakresie nauki o polityce i administracji jak i stosunków międzynarodowych można stwierdzić, że praca doktorska jest dojrzała pod względem metodologicznym.

Jednocześnie, biorąc pod uwagę dynamiczny charakter polityki międzynarodowej, dokonana w dysertacji analiza badawcza porządkuje dotychczasowy stan badań, a także uzupełnia dotychczasową literaturę przedmiotu, przyczyniając się do bardziej kompleksowego zrozumienia chińskiej polityki zagranicznej i jej roli w kształtowaniu międzynarodowego porządku. W tym kontekście, dysertacja ma na celu otwarcie dyskusji na temat pozytywnego kształtowania polityki gospodarczej argumentując, że w ramach inicjatywy BRI-17+1 Chiny starają się zwiększyć swoje wpływy w regionie Europy

Środkowo-Wschodniej, nie tylko za pomocą narzędzi przymusu, ale także poprzez zachęty i obietnice gospodarcze, a także poprzez wymianę kulturalną i dialog dyplomatyczny na wysokim szczeblu. Ciekawym tropem badawczym w pracy jest próba scharakteryzowania zdolności Chin do przekonania określonych państw o korzyściach wynikających ze współpracy i rozwoju gospodarczego.

Z uwagi na interdyscyplinarny charakter tematu, w opinii recenzenta należałoby rozważyć podejście porównawcze dotyczące np. roli obszaru państw Inicjatywy 17+1 z innymi inicjatywami międzynarodowymi lub regionami, co mogłoby dostarczyć cennych wniosków. Jak sam Autor podkreśla, podjęty wysiłek ma na celu zbadać konkretny wpływ Inicjatywy 17+1 na stosunki międzynarodowe i rywalizację USA i Chin. Brakuje jednak w pracy konkretnych danych (ujętych w formie tabel, wykresów itp.) z zakresu ekonomii, gospodarki czy też technologii, które ilustrowałyby korzyści jakie przyniosła ta inicjatywa dla każdej ze stron. To również pozwoliłoby zobrazować i porównać, które działania podejmowane w ramach Inicjatywy 17+1 miały wpływ na innych uczestników międzynarodowej sceny politycznej. Doktorant mógłby zawrzeć na końcu każdego rozdziału krótkie podsumowanie swojej analizy, w której podkreśliłby najważniejsze wnioski i punkty. To pomogłoby wyodrębnić główne przesłanie każdej części dysertacji.

Podsumowując, rozprawa doktorska stanowi pozytywny przykład analizy badawczej, ale można by ją jeszcze ulepszyć poprzez skracanie zdań, bardziej zrównoważone przedstawienie perspektyw, ewentualne dodanie rekomendacji politycznych oraz bardziej szczegółowe przykłady.

3. Ocena struktury pracy i zagadnień merytorycznych

Doktorat jest dobrze zorganizowany i ma wyraźną strukturę, z wyodrębnionymi rozdziałami, które skupiają się na określonych aspektach badanego problemu. Wyznaczone cele we wstępie pracy, w dalszej jej etapach są realizowane. Kolejność rozdziałów jest zrozumiała i stanowi logiczną kontynuację. Teoretyczne ramy zaproponowane przez Autora w pierwszej części pracy stanowią użyteczne narzędzie do zrozumienia rywalizacji między USA a Chinami w kontekście różnych obszarów geograficznych, w tym Europy Środkowo-Wschodniej, Bałkanów i Unii Europejskiej. Kluczowym zadaniem, które postawił sobie Autor, było ustalenie normatywnej podstawy określającej zasady i warunki wzajemnych relacji między opisywanymi podmiotami. Na uwagę zasługuje druga część pracy, szczególnie rozdział czwarty, w którym dokonana zostaje charakterystyka norm leżących u podstaw

regionalnych platform pod przewodnictwem Chin. Opisana zostaje tutaj wielostronność interakcji.

Wstęp doktoratu stanowi spójne wprowadzenie do tematyki badawczej, ukazując jej kontekst historyczny, geopolityczny i teoretyczny. Autor wyraźnie nakreśla obszar badawczy, jakim są państwa Inicjatywy 17+1 oraz rywalizacja między Stanami Zjednoczonymi a Chińską Republiką Ludową w regionie Europy Środkowo-Wschodniej i Bałkanów. Wstęp rozwija tło historyczne i geopolityczne, co pozwala zrozumieć, dlaczego omawiane obszary są istotne w kontekście rywalizacji międzynarodowej. Doktorant zwraca uwagę na zmiany w układzie sił po zakończeniu zimnej wojny. Jasno przedstawia kontekst polityczny, z naciskiem na rolę Stanów Zjednoczonych jako globalnego supermocarstwa oraz na wzrost potęgi Chin kształtującej obecną sytuację międzynarodową. Jest to dobry punkt wyjścia do zrozumienia, jak doszło do obecnej rywalizacji między tymi dwoma mocarstwami.

Rozdział pierwszy stanowi wprowadzenie teoretyczne, które przybliży użyte teorie i narzędzia analizy. Obejmuje on różne odmiany realizmu i geopolityki, co jest istotne, aby zrozumieć kontekst rywalizacji między USA a Chinami.

Autor rozważa wybór podejścia teoretycznego jako kluczowy krok w badaniach nad tym złożonym zjawiskiem i przedstawia różnice między szkołą realistyczną a neorealistyczną. Omawia różne teorie i podejścia do stosunków międzynarodowych, zwłaszcza związane z realizmem ofensywnym, postklasycznym i geopolityką. Podkreśla, że żadna z tych teorii nie stanowi nadrzędnego paradygmatu wobec innych, a każda z nich ma swoje ograniczenia.

Podrozdział 1.5 stanowi najciekawszy fragment pierwszego rozdziału. Część ta zawiera głęboką analizę różnych teorii stosunków międzynarodowych oraz ich skuteczność w wyjaśnianiu współczesnej rzeczywistości międzynarodowej. Autor stawia ciekawe pytania i argumentuje, że każda teoria ma swoje ograniczenia, a zrozumienie polityki międzynarodowej wymaga uwzględnienia wielu czynników, w tym geopolityki, technologii i relacji między sektorem korporacyjnym a państwem. Autor argumentuje, że rozwój technologii cyfrowych i infrastruktury telekomunikacyjnej nie eliminuje znaczenia geografii, ale wręcz je wzmacnia. Prezentuje On różnorodne argumenty i odnosi się krytycznie do niektórych koncepcji, co sprawia, że tekst jest interesujący i skłania do refleksji nad znaczeniem teorii w analizie stosunków międzynarodowych.

Rozdział drugi zawiera ciekawe rozważania na temat ewolucji systemu międzynarodowego w ostatnich trzydziestu latach. Autor stara się odpowiedzieć na pytanie, czy jesteśmy świadkami zmiany hegemonii na arenie międzynarodowej, czy też raczej zbliżamy się do modelu wielobiegunowości. Fragment ten ukazuje znaczący okres w historii

stosunków międzynarodowych, w którym Stany Zjednoczone były dominującą siłą, zarówno militarną, jak i ekonomiczną, oraz jakie cele i wartości kształtowały ich politykę zagraniczną.

Kolejnym kluczowym obszarem w tym rozdziale jest rozwój nowych technologii w Chinach. W szczególności, Autor podkreśla znaczenie technologii cyfrowych, sieci 5G, Sztucznej Inteligencji (SI) i półprzewodników. Chiny inwestują ogromne środki w rozwój tych technologii, a strategia „Made in China 2025” zakłada zdobycie know-how i wsparcie państwa. Chińskie firmy, takie jak Huawei, konkurują z sukcesami na światowym rynku technologicznym. Wszystkie innowacje w obszarze technologii – jak trafnie zauważył Doktorant – stanowią fundament wzrostu potęgi potencjalnej Chińskiej Republiki Ludowej i jej rosnącej roli na arenie międzynarodowej. Warto zwrócić uwagę, że rozwijają się one w okresie globalnej konkurencji mocarstw, co sprawia, że zmieniają one układ sił na świecie. Chińska Republika Ludowa wykorzystuje swój potencjał do maksimum, aby zdobyć pozycję lidera w czwartej rewolucji przemysłowej. Półprzewodniki, które stały się jednym z najważniejszych surowców, podkreślają znaczenie dostępu do kluczowych surowców w globalnej gospodarce. Jak dostrzega Autor Chiny, które produkują coraz więcej półprzewodników, zyskują strategiczną przewagę, która ma wpływ na różne sektory gospodarki.

Rozdział trzeci przedstawia ważne koncepcje geopolityczne oraz wydarzenia i trendy współczesnej polityki międzynarodowej. Badacz zwraca uwagę na to, że Chiny i Stany Zjednoczone wykorzystują swoje pozycje w globalnej gospodarce do manipulacji połączeniami infrastrukturalnymi, cyfrowymi, handlowymi i finansowymi, aby osiągnąć swoje cele geopolityczne.

Doktorant analizuje strategię Chin wobec Unii Europejskiej, podkreślając, że dążą one do zwiększenia swojej wpływowej roli w Europie, szczególnie w relacjach z Niemcami i Francją. Omawia różne aspekty tej strategii, takie jak preferowanie relacji bilateralnych nad multilateralnymi, podkreślanie „strategicznej suwerenności” UE, i tworzenie narracji, w której Chiny i UE są kluczowymi graczami w zachowaniu globalnego pokoju.

Autor wyjaśnia, że Stany Zjednoczone od dawna uważały Europę za kluczowy obszar wpływu w międzynarodowej polityce, co wynikało z dążenia do utrzymania równowagi sił na obszarze Eurazji. Zwraca też uwagę, że obecnie istnieje napięcie między interesem narodowym a liberalnym hegemonizmem, którym USA kierowały się po zakończeniu zimnej wojny.

W rozdziale jest również sugestia, że w międzynarodowym układzie sił, mocarstwa zaczynają działać zgodnie z logiką realizmu, dążąc do zachowania swojej pozycji a tym

samym do zabezpieczenia swoich interesów narodowych. Czego przykładem są amerykańskie naciski na Europę, aby ta dostosowała swoją politykę względem Chin, skupiając się na bezpieczeństwie, a nie tylko na ekonomii.

W pracy podkreślone zostało również, że Niemcy odgrywają kluczową rolę w relacjach Chin z Unią Europejską. Niemieckie firmy i inwestycje stanowią znaczącą część większego unijnego handlu z Państwem Środka. Opisana została także ewolucja niemieckiej polityki, która jest wynikiem doświadczeń związanych z globalnym kryzysem dostaw i zależnością technologiczną od Chin. To ważna uwaga, ponieważ pokazuje ona, że niemieckie elity polityczne biorą pod uwagę różne czynniki przy podejmowaniu decyzji. Autor zauważa również, że Niemcy stoją przed trudnymi wyborami strategicznymi. Ich związki gospodarcze z Chinami są niezaprzeczalne, ale jednocześnie muszą uwzględnić bezpieczeństwo i interesy transatlantyckie związanego z nimi sojusznika, czyli Stanów Zjednoczonych.

Tekst skupia się także na reakcji innych państw Unii Europejskiej, takich jak Wielka Brytania, Francja czy Szwecja, na kwestie związane z Chińskimi dostawcami technologii. To ważne, ponieważ pokazuje, że Niemcy nie są jedynym państwem borykającym się z tymi wyborami.

Na plus należy odnotować, próbę wyjaśnienia przez Autora różnic między podejściem Francji a Niemiec w kontekście „strategicznej samodzielności”, co jest kluczowe i pokazuje, że UE nie ma jednolitej wizji i musi pochylić się nad wypracowaniem wspólnego stanowiska. Doktorant podnosi kwestię relacji gospodarczych między Francją, Chinami i USA dostarczając dodatkowych kontekstów i pokazuje, jak skomplikowane są te zależności. Przykładem tego jest polityka cyberbezpieczeństwa Francji w kontekście sieci 5G i jej restrykcyjnego podejścia do dostawców z Chin, co jest kluczowe do zrozumienia istniejących różnic w między państwami członkowskimi UE.

Rozdział czwarty jest najbardziej obszernym fragmentem dysertacji. W tej części Autor analizuje znaczenie regionu Europy Środkowo-Wschodniej i Bałkanów w polityce zagranicznej Chin oraz Stanów Zjednoczonych. Omawia, jak te regiony stały się areną rywalizacji między tymi dwoma potęgami światowymi. Podkreśla ich rosnące znaczenie w polityce bezpieczeństwa USA, zwłaszcza po rosyjskiej agresji na Ukrainę i zbliżeniu strategicznym między Rosją a Chinami.

W treści pracy zarysowana jest wyraźnie teza, że EŚW i Bałkany są obszarami „prześciowymi” do bardziej rozwiniętej części Europy, co jest związane z chińską inicjatywą BRI. Dla państw tych regionów, zainteresowanie ze strony Chin stanowi szansę na wzrost

gospodarczy. Jednak, w przeciwieństwie do większości państw EŚW, które dołączyły do Unii Europejskiej i skorzystały z funduszy unijnych, państwa bałkańskie nie miały takiej możliwości. Dlatego niektóre z tych podmiotów dołączyły do chińskiej inicjatywy 16/17+1, aby uzyskać zewnętrzne wsparcie gospodarcze.

Autor stara się scharakteryzować kontekst, w którym porusza temat partnerstwa Rosji i Chin oraz jego wpływu na region Europy Środkowo-Wschodniej. Jest to ważne, aby można było zrozumieć, dlaczego to partnerstwo ma znaczenie dla różnych państw w regionie. Doktorant wskazuje, że to zbliżenie strategiczne miało znaczący wpływ na państwa bałtyckie, Czechy, Rumunię i w pewnym stopniu na Polskę. Jest to cenne, ponieważ pokazuje zróżnicowanie reakcji państw regionu wobec partnerstwa Rosji i Chin. To wyjaśnia także, dlaczego taki model współpracy stanowi wyzwanie dla Stanów Zjednoczonych i ich wielobiegunowej strategii.

Rozdział prezentuje różnorodność strategii przyjmowanych przez państwa regionu wobec USA, Chin i Rosji. Warto zauważyć, że państwa bałtyckie, Polska i Rumunia wybrały bandwagoning z USA, podczas gdy inne państwa, takie jak Węgry i Serbia, próbują równoważyć swoje stosunki z różnymi mocarstwami. Autor wyraźnie pokazuje, że państwa uczestniczące w inicjatywie 17+1 są coraz bardziej świadome wpływu Chin na swoje bezpieczeństwo, gospodarkę i politykę. Obawy dotyczące bezpieczeństwa informacji i geopolityczne napięcia między USA a Chinami sprawiły, że te państwa starają się zachować ostrożność w relacjach z Chinami. Wciąż utrzymują swoje przywiązanie do NATO i UE jako głównych filarów swojego bezpieczeństwa, ale jednocześnie próbują równoważyć te relacje z obecnością Chin.

Rozdział zawiera wiele istotnych aspektów geopolitycznych i gospodarczych oraz ilustruje, jak poszczególne państwa starają się dostosować do zmieniającej się sytuacji międzynarodowej. Analiza skupia się na różnych czynnikach związanych z obecnością Chin w regionie Bałkanów Zachodnich, prezentując zarówno pozytywne, jak i potencjalnie ryzykowne aspekty tej współpracy. Podkreślone zostaje znaczenie geograficznego położenia Bałkanów Zachodnich jako punktu wejścia dla chińskich towarów i kapitału na europejskim rynku, co jest zgodne z koncepcją Jedwabnego Szlaku XXI wieku. Chińskie inwestycje w infrastrukturę komunikacyjną, energetyczną i cyfrową w regionie wpisują się w tę strategię i wzmacniają rolę Bałkanów Zachodnich jako strategicznego punktu w chińskiej inicjatywie.

Na koniec czwartego rozdziału, Autor skupia się na istotnych aspektach wpływu rosyjskiej inwazji na Ukrainę i analizuje konsekwencje, jakie miała ona na stosunki międzynarodowe, zwłaszcza w kontekście relacji Chin z Europą Środkowo-Wschodnią oraz

Unią Europejską jako całością. Autor zaznacza, że takie partnerstwo spowodowało ochłodzenie relacji między większością państw europejskich a Chinami. To istotna uwaga z punktu widzenia przyszłości inicjatywy 17+1.

4. Wniosek końcowy

Analiza badawcza zaprezentowana w doktoracie pozwala na lepsze zrozumienie wyzwań i możliwości, przed którymi stoją Europa i Chiny. Autor dokładnie analizuje skomplikowane zależności i konsekwencje, co jest cennym wkładem w zrozumienie bieżących wydarzeń geopolitycznych. Warto, aby Doktorant w przyszłej pracy badawczej podniósł kwestię wpływu podmiotów niepaństwowych w kontekście chińskich działań. Dodatkowo, ważne dla poruszanego tematu jest zbadanie przyczyn i skutków konkretnych inwestycji w ramach BRI w poszczególnych regionach oraz w konkretnych sektorach gospodarczych. Istotna jest również ewolucja współpracy między Chinami a Europą w oparciu o dostępne dane. Warto również zbadać, w jaki sposób pandemia wpłynęła na soft power Chin i jak można wykorzystać BRI do łagodzenia skutków Covid-19. Te aspekty powinny stanowić ważne kierunki dalszych badań dla Autora.

Przywilejem recenzenta jest możliwość zasugerowania Autorowi, aby kontynuował i rozwijał On badania w zakresie monitorowania wpływu chińskich inwestycji na długoterminowe interesy gospodarcze i polityczne państw Europy Środkowo-Wschodniej oraz na stosunki między tym regionem a Unią Europejską. Zwieńczeniem tych badań może być ciekawa i wyjątkowa publikacja w postaci monografii.

Reasumując, rozprawa pt. „Rola obszaru państw Inicjatywy 17+1 w rywalizacji USA – ChRL w latach 2012-2020” opracowana przez Pana mgr. Marka Stefana spełnia wymogi formalne przewidziane dla prac naukowych (ustawa z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, Dz.U. 2003 nr 65, poz. 595 z późn. zm.).

Biorąc pod uwagę wszystkie pozytywne uwagi, wnioskuję o dopuszczenie recenzowanej rozprawy doktorskiej do dalszego etapu postępowania w przewodzie doktorskim przed Radą Naukową Dyscypliny Nauki o Polityce i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego.

Marek Górka